

هوش مصنوعی فرصتی تاریخی برای ارتقای فقه است

عضو هیئت علمی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی گفت: اگر می‌خواهیم منطق روش‌شناسی فقه و حقوق را ارتقاء دهیم ...

عضو هیئت علمی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی گفت: اگر می‌خواهیم منطق روش‌شناسی فقه و حقوق را ارتقاء دهیم هوش مصنوعی برای ما شانس تاریخی است زیرا هوش مصنوعی این ظرفیت را دارد تا از جنس علوم انسانی چشم اندازی فراروی ما باز کند.

عبدالمجید مبلغیبه گزارش ایکننا، عبدالمجید مبلغی؛ عضو هیئت علمی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ۱۳ آبان ماه در نشست علمی «کاربست هوش مصنوعی و فقه از چشم انداز روش شناختی» با بیان اینکه نمی‌توان از روش‌شناسی سخن گفت ولی رویکرد روش‌شناسانه به این مسئله نداشت، گفت: اگر روش‌شناسی به ما چشم انداز می‌دهد باید ببینیم این چشم انداز از کجا ایجاد شده است.

وی افزود: هوش مصنوعی از زوایای مختلف قابل بحث است از جمله اینکه آیا قرار است جانشین فقیه و همکار فقه‌ها شود یا اینکه ممکن است کسی به احکام هوش مصنوعی و حرمت احکام مرتبط آن بپردازد همچنین در توسعه و استفاده از هوش مصنوعی نیز حکم بدهد یا خط و مشی و دستورنویسی را برای کار فقهی بازگو کند.

مبلغی اضافه کرد: بنده به فقه، به مثابه یک نظام دانشی و به هوش مصنوعی به مثابه یک فناوری نگاه کرده و تلاش می‌کنم تا راه را به سمت بهره‌گیری از هوش مصنوعی در فقه جهت دهم؛ فقه به مثابه یک نظام آگاهی است و معتقدم هیچ نظام آگاهی در علوم دینی مرتبط با مسائل زندگی مانند فقه نیست.

وی با اشاره به تعریف و گسترده، گاه شماری و سرشت‌شناسی آگاهی نهفته در هوش مصنوعی، بیان کرد: هوش مصنوعی فناوری است که کارهایی چون یادگیری و همراهی با موقعیت را به روش مشابه انسان انجام می‌دهد و به سمت این مسیر در حرکت است که الگوهایی را ایجاد کند.

عضو پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی با بیان اینکه ما با دو نوع گسترش تکاملی و توسعه‌ای در بحث هوش مصنوعی مواجه هستیم، اظهار کرد: انسان توسعه ایجاد کرد یعنی به جای تبارشناسی آگاهی‌ها توسط انسان روی هم انباشته می‌شوند و آگاهی جدید ایجاد می‌کنند و هوش مصنوعی هر دو ارتقاء را به همراه نوع سومی دارد یعنی هم ارتقای تکاملی دارد و هم ارتقای توسعه‌ای و از روی هم ریختن این آگاهی‌ها آگاهی سومی ایجاد می‌شود و ویژگی دیگری دارد و آن اینکه نه تنها تکاملی و توسعه‌ای است بلکه شبکه‌ای هم هست.

هوش مصنوعی در مرحله نوزادی

وی اضافه کرد: هوش مصنوعی در مرحله نوزادی است زیرا یک تا یک و نیم درصد الکتریسیته انرژی دنیا برای این هوش صرف می‌شود ولی اگر در آینده سه واحد انرژی در جهان تولید شود یک واحد آن باید به هوش مصنوعی اختصاص یابد؛ امروز ابعاد مختلف این هوش بر هم متمرکز شده و در آینده تحولات زیادی ایجاد خواهد کرد. جهان در طی چند سال آینده جهان متفاوتی خواهد داشت.

این استاد دانشگاه گفت: اگر هوش مصنوعی را به مثابه یک انسان بدانیم، من مرحله اول را مرحله جنینی می‌دانم که مبتنی بر داده‌های بزرگ و آموزش عمیق بود، تا اینجا ماشین برای ما الگوریتم نویسی نمی‌کرد و هوش مصنوعی به این نام نبود ولی از زمانی که بروز پیدا کرد شامل دو بخش هوش عمومی و محدود مصنوعی بوده است، هوش محدود دوره کودکی هوش مصنوعی و هوش مصنوعی نیامده هم هوش عمومی مصنوعی است.

مبلغی افزود: هوش محدود مصنوعی کارویژه محور است برخلاف هوش عمومی مصنوعی که آی کیوی آن شبیه انسان است. الان هوش محدود مصنوعی در واقع دو فاز دارد یکی آن چیزی که هوش مصنوعی مولد است یعنی با ما حرف می‌زند و خودش تولید می‌کند که این هم اخیراً یک پله بالاتر رفته است.

این پژوهشگر با بیان اینکه آگاهی هوش مصنوعی خلاقانه نیست بلکه محافظه‌کارانه مولد است، تصریح کرد: هوش مصنوعی با وجود دارا بودن اطلاعات محافظه‌کارانه به جایی رسیده است که انسان نمی‌تواند برسد زیرا دسترسی آن بسیار زیاد است و در کوتاه‌ترین مدت می‌تواند بیشترین اطلاعات را ارائه دهد.

مبلغی با بیان اینکه روش شناسی حاکم بر فقه ما تا حد زیادی میل و نیل به رویکردهایی دارد که با محافظه کاری زهفته در هوش مصنوعی سازگار است، اظهار کرد: به یک نظم دانشی از دو چشم انداز می توان نگرست؛ گاهی نگاه ما معطوف به نگاه نظریه ای و درونی است ولی کار دیگری هم باید در این عرصه انجام دهیم که تاکنون در مورد فقه انجام نشده است روش شناختی فلسفه علمی است یعنی نگاه روشی که نمی گوید درون فقه راه چیست و راه رسیدن به نظریه فقهی چیست بلکه حدود و ثغورها را تعیین می کند.

روش شناسی کنونی حاکم بر فقه باید تغییر کند
عضو هیئت علمی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی با بیان اینکه روش شناسی حاکم بر فقه، روش شناسی مدرسی است که در عصر جدید به روش شناسی نومدرسی تنزیل پیدا کرده است، گفت: در عصر جدید اتفاق بزرگی در باب فقه رخ داده و آن گسترش فقه از حوزه تاملات خصوصی به عرصه عمومی و سپهر همگانی و سیاسی که فقه را وارد محدوده بسیار بزرگی کرد که البته زیربنای آن از قدیم بوده است؛ این تحول و حضور به عرصه سیاسی، فقه را دلمشغول یکسری زمینه ها کرده است که شناخت موضوعات آن نیازمند موضوع شناسی است که ما کمتر با آن آشنا هستیم.

وی اظهار کرد: فقه مدرسی ظرفیت تحلیل این وضع جدید را ندارد؛ در گذشته ما از فقها می پرسیدیم که مسکر شدن به چه معناست ولی الان در فقه، کار ما با این مسئله راه نمی افتد زیرا با موضوعات جدیدی مانند تعریف حکومت روبرو هستیم که باید کارشناس مسائل سیاسی آن را پاسخ دهد؛ ما با جهانی مواجه هستیم که هیچ تخصصی روی کره زمین نمی تواند به ما بگوید آزادی و عدالت به چه معناست.

وی بیان کرد: ما همانطور که معنای سکر در مورد مویر را از فقه می خواستیم باز می خواهیم که در مورد آزادی و عدالت هم برای ما حرف بزنند در حالی که در عرصه عمومی دریافته ایم که چنین ظرفیتی برای گفت وگو وجود ندارد؛ مشکلی که این وسط وجود دارد این است که ما با علوم انسانی آنطور که باید آشنا نشده ایم. در گذشته ذهنیت ها جهان را یگانه تحلیل می کرد و این در جامعه منتشر شد و نگاه همه به حوزه عمومی مطلق نگرانه بود. این نگاه وقتی با عصر جدید مواجه شد نومدرسی شیعی را شکل داد.

عضو هیئت علمی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی اضافه کرد: علوم انسانی واقعی به ما فهمانده است که جهان امروز دینامیسم متفاوتی با حوزه عمومی دارد ولی این مسئله به نظام آگاهی فقه ما منتقل نشده است، لذا در تمامی مسائل سراغ متخصص فقه می روند و این کار ما را درگیر روش شناسی کرده است که ظرفیت ما در بهره گیری از هوش مصنوعی را شکوفا نکرده است.

مبلغی با بیان اینکه بهره گیری ما از هوش مصنوعی به معنای آن است که ما امکان خوبی برای رصد ادبیات موجود داریم، گفت: ما نباید از هوش مصنوعی موجود به مثابه امکان برای مطالعات فقهی استفاده نکنیم زیرا این آگاهی به لحاظ روش شناختی ما را به سمت تکثر افکار و تضارب آراء پیش خواهد برد در حالی که ما در فقه دنبال نقطه زنی هستیم یعنی در یک کلمه به ما بگو عدالت چیست؟ البته ما زمانی می توانیم در این عرصه پیش برویم که خودمان هوش مصنوعی تولید کنیم که کارهایی هم شده یعنی نه جزء کشورهای پیشتاز هستیم و نه عقب مانده.

هوش مصنوعی فرصتی برای فقه
وی ادامه داد: تولید هوش مصنوعی باید طوری باشد که ما ذهنیت خودمان را به این هوش بفهمانیم یعنی هوش مصنوعی نومدرسه گرا ایجاد کنیم؛ در عین حال مسئله مهم فرصت هوش مصنوعی است؛ هوش مصنوعی اتفاقا برای ما امکان تازه برای عبور از گرفتار شدن در تاملات نومدرسی است؛ یعنی اگر می خواهیم منطق روش شناسی فقه و حقوق را ارتقاء دهیم هوش مصنوعی برای ما شانس تاریخی است زیرا هوش مصنوعی این ظرفیت را دارد تا از جنس علوم انسانی چشم اندازی فراروی ما باز کند؛ هوش مصنوعی معرف ظرفیت تاریخی بشر برای عبور از پوزیتیویسم است.

عضو هیئت علمی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی افزود: روی زمین مانده ترین کار در عرصه هوش مصنوعی داشتن رویکرد انتقادی به تاریخ آگاهی فقه است.